

UREDNIŠTVO ZARJE je v Ljubljani, Frančiškanska ulica št. 8 (tiskarna I. nadst.). Uradne ure za stranke so od 10. do 11. dopoldne in od 5. do 6. popoldne vsak dan razen nedelj in praznikov. Rokopisi se ne vračajo. Nefrankirana pisma se ne sprejemajo.

NAROCNINA: celoletna po pošti ali s pošiljanjem na dom za Avstro-Ogrsko in Bosno K 21.60, polletna K 10.80, četrtletna K 5.40, mesečna K 1.80; za Nemčijo celoletno K 28.40; za ostalo inozemstvo in Ameriko celoletno K 36.—

ZARJA

ZARJA izhaja vsak dan razen nedelje in praznikov
ob pol 11. dopoldne.

UPRAVNISTVO se nahaja v Selenburgovi ulici št. 6, II., in uraduje za stranke od 8. do 12. dopoldne in od 3. do 7. zvečer. Inzerati: enostopna petstvestica 30 vin., pogojen prostor, poslana in reklame 40 vin. — Izdane sprejema upravnistvo.

Nefrankirana ali premalo frankirana pisma se ne sprejemajo.
Reklamacije lista so poštne proste.

Posamezne številke po 8 vin.

Štev. 384.

V Ljubljani, v ponedeljek dne 16. septembra 1912.

Leto II.

Naša socialna politika.

Razen socialne demokracije se nobena avstrijska politična stranka ne peča s socialno politiko. Meščanske stranke avstrijskega parlamenta. Meščanske stranke avstrijskega parlamenta. Vse meščanske stranke stojijo v sklenjeni vrsti, da preprečijo sleherni socialnopolitični napredek. Kolikor je socialnopolitičnih predlogov v avstrijski poslanski zbornici, ne eden ni izšel iz meščanskih vrst, pač pa ga je povzročilo ali celo izsililo organizirano socialnodemokratsko delavstvo. Mnogoštevilni so predlogi, ki so jih vložili socialni demokrati za izboljšanje naše socialnopolitične zakonodaje, skromne in vzbujajoče najostrejšo opravičeno kritiko pa so socialnopolitične vladne predloge. Pa še te ne izvirajo iz volje vlade, ampak so samo oslabljena socialnodemokratskih predlogov, zahtev in drezanj. Brezuspješno, zapuščeno, prazno in brezrazno je vse tisto, kar so pripisale meščanske stranke k pospeševanju socialne politike.

Odpor meščanskih poslancev proti vsakemu socialnopolitičnemu predlogu ni nikakoli hinvščina, ampak prihaja buržvazijem prav iz srca. Če nimajo poguma, da bi položili predloge s svojim glasovanjem v grob, tedaj jih skušajo pokopati v odsekih ali jih pritirajo v pododseke; sleherni razpravo otežujejo in zavlačujejo. Površnemu opazovalcu se zde nasprotja med meščanskimi strankami zelo ostra; ampak vsa dozdevna nasprotja izginejo v tistem hipu, ko hoče buržvazija preprečiti socialnopolitične odredbe. Tedaj si meščanske stranke zamenjajo vloge in store vse, da preprečijo izboljšanje naše socialnopolitične zakonodaje in da navale na povzdigo delavskega razreda nove ovire; s tem hočejo varovati svoje prvenstvo proti slehernemu socialnodemokratskemu predlogu.

Kakor je avstrijski parlament razkošen in potraten, kadar dovoljuje milijonska bremena militarizmu na suhem in na mokrem, prav tako je skopuški in malenkosten, če se zahteva za državne delavce boljše izplačevanje in če bi bilo treba kaj ukreniti za izpopolnitev socialne uprave.

Kdor s paznim očesom zasleduje delo v parlamentu, jasno opazi neumorno prizadevanje socialnodemokratskih poslancev, da bi čvrsto postavili socialnopolitično zakonodajo; spozna pa tudi odpor, ki ga postavljajo proti temu prizadevanju vse meščanske stranke našega parlamenta. Se je v živem spominu boj delavskih zastopnikov proti draginji. Velika večina parlamenta se je postavila v bojno vrsto proti socialnodemokratskim prizadevanjem, da bi se cene mesa znižale z uvažanjem živine in mesa, tudi razprave o kartelnem oduštvu so rodile večino proti socialni demokraciji in ta večina je pokopala s svojim glasovanjem vse najvažnejše socialnodemokratske predloge. V boju proti draginji se je po zaslugi naših poslancev vendarle storil se je po zaslugi naših poslancev vendarle storil znaten korak napredka s sprejetjem zakona o zakladu za stanovanjsko oskrbo.

Z največjo vneto so šli socialnodemokratski poslanci v boj za izpolnitev obljube, ki jo je bil dal parlament železničarjem; seveda je bilo to meščanskim poslancem skrajno neprijetno. Med železničarji se še ni poglelo razburjenje nad nezadovoljstvom, ki so ga zagrešile nad njimi meščanske stranke. Prav tako so tudi drugi državni uslužbenci spoznali, da je zasto-

pala v boju za službeno pragmatiko socialna demokracija z energijo in brezobzirnostjo interese te množestvilne skupine.

Preko teh bojev in preko boja vsled brambene reforme socialnodemokratski poslanci niti za hip niso pozabili, da so edini zastopniki delavstva. Noben hip niso prekinili svojega prizadevanja, da izsilijo varstvene zakone za delavstvo. Vsled odpora vlade in meščanskih strank proti napredni socialnopolitični zakonodaji so dosegli socialni demokrati kljub vsemu trudu le skromne uspehe. Zakonito moč so dobili: medrni zakon za rudništvo in zakon o neugodnem zavarovanju v stavbinski stroki. Razentega je sklenila poslanska zbornica naslednje zakon-ske načrte, ki še niso dobili odobrenja gospo-ske zbornice in krone: zakon o kršitvi pogodbe, no-velo k § 74 obrtn. reda, ki naj omogoči zdrav-sstveni normalni delovnik in druge odredbe v intere-su življenja in zdravja delavcev. Nadalje gosposka zbornica še ni odobrila obeh zakonov o bolniškem zavarovanju in o neugodnem zava-rovanju pomorščakov in zakona o davčnih olaj-šavah za pridobitne in gospodarske zadrage.

Najvažnejši predlogi socialnih demokratov se še obravnavajo v socialnopolitičnem odseku. Za enkrat se je v tem odseku posrečilo dobiti od vlade obljubo, da v kratkem razglasi odlok o nedeljskem počitku in odmorih pri delu v nepre-kinjenih obratih in da predloži zbornici zakonski načrt o zavarovanju rudarjev proti neugodam.

Posvetovanje o socialnem zavarovanju še ni mnogo napredovalo. Vendar so pri kraju dol-gotrajne debate v načelnih vprašanjih zakona. Odsek bo torej svoje delo lahko nadaljeval mno-go hitreje.

Že ta kratek pregled o socialnopolitičnem delu v poslanski zbornici nas uči, da je nosite-ljica socialne politike v zbornici socialna demo-kracija, dočim si vlada in meščanske stranke neprenehoma prizadevajo, kako bi preprečili uspeh socialnodemokratskih akcij.

Z bojišča dela.

Karl Marx imenuje letna poročila o obrat-nih neugodah »bojne biljetene«, ki naštevajo ran-jence in mrtvece industrijske armade. Tak bojni biljeten je pred nedavnim časom izdalo ministrstvo za notranje zadeve, ki našteva ran-jence in mrtvece avstrijske delvske armade iz leta 1909.

Kapitalistična družba zelo varčuje z bla-gom, zlasti z denarjem; tem razkošnejše pa go-spodari z življenjem in zdravjem delavcev. Ka-pitalizem ne izsesava delavcem le krvi in mozga, uničuje jim živce in možgane. Delavceve osebnosti ne upošteva kapitalizem, ako bi jo le nekaj višje cenil, tedaj bi se zmanjšale obratne neugode prav izdatno.

Leta 1909 je bilo na Avstrijskem 129.186 obratnih neugod (leta 1908 pa 128.435). Od teh je bilo 1252 (1207) s smrtnim izidom, 32.903 (34.014) neugod je imelo za posledico trajno ali delno nezmožnost za pridobivanje in 95.031 (93.214) neugod je bilo ozdravljenih ali pa oško-dovanih na drugačen način, n. pr. zato, ker se neugoda ni priznala kot obratna neugoda. Med tem ko se je število neugod zvišalo za 752, se je zmanjšalo število odškodnin za neugode za 1111. Zadnje dejstvo izvira od tod, ker postopaj pri priznanju rent vedno strožje. Zavaro-

valnice zoper neugode se vedno bolj otesajo delavcem, katerim bi morale plačevati rente, ker zavzemajo stališče, da se ustavi renta vsem onim delavcem, ki dobivajo po neugodi isto me-zdo, kakor pred neugodo, češ da niso gospo-darsko na slabšem. To stališče je seveda popol-nom napačno, ker jasno je, da dobi delavec s pohabljenimi rokami, če pride k novemu podjet-niku, manjšo me-zdo, kakor pa delavec z zdra-vimi rokami.

Odkar obstoja na Avstrijskem delaysko zavarovanje je bilo ranjenih na bojišču indu-strije 1.502.852 delavcev in delavk. 18.413 od teh je umrlo, 416.410 je bilo težko ranjenih in 1.068.019 je bilo lahko ranjenih.

Leta 1909 je bilo priznanih 14.825 trajnih rent, in sicer ne le vsled neugod v tem letu, temveč tudi vsled neugod iz prejšnjih let, kate-rim so šele naknadno priznali rente.

Vsega skupaj je uživalo leta 1909 112.012 oseb trajno rento, leta 1908 pa 104.974. Te osebe so dobivale na leto 22.053.913 K, za dva milijona kron več kakor leta 1908. Od onih, ki so dobivali trajne rente, je bilo 88.265 oseb po-polnoma ali pa deloma nesposobnih za delo, druge so zaoostali po smrtno ponesrečenih, in si-cer je 10.179 vdov, 12.619 otrok in 949 ascen-dentov, to je staršev ali starih staršev pones-rečenecv. Poročilo pripominja, da je ženski spol v znatno manjšem številu udeležen pri ne-ugodah nego moški.

Neugod smo se že tako privadili, da ne vi-dimo v njih nič posebnega, vsakdanji pojav so in vendar se skriva za njimi več tragike, kakor si je morejo izmisliti vsi buržvazni pesniki. Ne-ugode so socialna tragedija, ki se je pričela ta-krat, ko so zavladali stroji v industriji. Z upe-ljavo parnih strojev in električnih motorjev so postale neugode vsakdanji prikaz. Seveda bi se neugode omejile nekoliko, če bi podjetniki strogo izvrševali vse varnostne odredbe in če bi jih lahko upoštevali tudi delavci. Ali prvi jih nočejo upeljati, ker se boje, da bi se ne zmanj-šal vsled tega njihov profit, delavstvo je pa tako preganjan pri delu, da jih ne more vedno upo-števati.

Hafnerjeva pravda.

(Dopis iz Kostanjevice.)

Kakor je znano po kranjski deželi, je Mate Hafner, ki je bil c. kr. notar v Kostanjevici, leta 1907 imel političen boj s kostanjevskimi libe-ralci in posebno z veseposestnikom Globočnikom in posestnikom Bučarjem. Spisal je o teh dveh prav grd pamflet, ki ga je tiskala katoli-ška tiskarna, in ga je kolportiral sam in tudi njegov pisar, znani Janez Sajovic. Globočnik in Bučar sta vložila zaradi v tem pamfletu na-hajajočega se žaljenja pri okrožnem sodišču v Novem Mestu obtožbo zaradi žaljenja časti proti Mateju Hafnerju. To obtožbo je dobilo v roke državno pravdnistvo in je obtožilo Mateja Hafnerja zaradi nepostavne kolportaje. Mate Hafner je videl, da je v nevarnosti, da bo ob-sojen zaradi žaljenja časti po porotnikih v No-vem Mestu, ako bi bil zaradi kolportaje obso-ven. Dotične pamflete in vso pošto je prinesel Hafnerju vratar kostanjeviške samostanske grajščine in Hafner je dal sam en pamflet temu vratarju Zupančiču, ki je zdaj znan kot »ubogi Urban«. Ta je bil kot priča klican k sodnji, da

izpove v pravdi zaradi žaljenja časti in zaradi kolportaje. Vabilo k zaslišanju so dobile priče in tudi Urban Zupančič dne 11. oktobra 1907. Ze par tednov preje pa je bilo po vsej Kosta-njevici znano, da je notar tožen po Globočniku in Bučarju zaradi žaljenja časti pri okrožnem sodišču v Novem Mestu. Mate Hafner je svo-jega prebrisanega pisarja Janeza Sajovica po-učil v vsem in ga prosil, da mu pomaga iz za-drege. Naročil mu je, da preprira »Urbana«, da ne bo povedal pri sodnji kot priča, da je pri-nesel paket pamfletov s pošte notarju, oziroma da pove, da ne ve, kaj prinaša. Obdelovala sta oba tega »Urbana« 11. oktobra 1907 dopoldne in 12. zjutraj med 7. in 8. pred zasliševanjem. Hafner je prosil Urbana, da naj reče, da ne ve kaj prinaša s pošte, in mu s tem vest umiril, da mu je rekel, da ne bo treba priseči, ter ga tudi prosil, naj pove, da pamfleta ni dobil od njega, ampak od pisarja Sajovica. Urban je bil zas-lišan in je tako govoril, kakor sta ga ta dva naučila. Hafner je bil potem na prvi instanci sicer vzlic temu obsojen zaradi kolportaje, v drugi instanci pa oproščen, ker je Sajovic, ki v prvi instanci ni hotel pričati proti svojem-u šefu, na drugi instanci vendarle se ponudil pri-čati in je potem tam lagal pod prisego, da je on pamflete od nekod dobil in jih on kolportiral, da njegov šef Hafner nič ni vedel o njih. Glo-bočnik in Bučar sta potem, videvši, da ne mo-reta dokazati Hafnerju avtorstva pamfleta in kolportaje, odstopila od obtožbe zaradi žalje-nja časti.

Čez nekaj časa je prišel Urban Zupančič k svojemu šefu, gozdarskemu oskrbniku Ri-biču, ter mu izpovedal, da je krivo pričal in da sta ga Sajovic in Hafner k temu zapeljala, in je prosil, da naj Ribič celo stvar prijavi sodnji. Ribič mu je predočeval nasledke take ovadbe, da bo tudi on zaprt in sta se potem tako zme-nila, da bo oskrbnik odstopil stvar višji go-zdarski oblasti in naj potem ukrene, kar se njej dobro zdi. Ta oblast je potem pisala, da naj Urban naznani, to stvar sodišču. Urban je to storil. Vpeljale so se poizvedbe zaradi hudodel-stva goljufije proti Urbanu, Sajovicu in Haf-nerju; vsi trije so bili potem toženi pri okrož-nem sodišču v Novem Mestu zaradi goljufije, storjene z zapeljevanjem in krivemu pričevanju oziroma s krivim pričevanjem, in so bili tudi obsojeni. Hafner na 3 mesece, Sajovic na 2 in Urban na 1 mesec ječe. Slednja dva sta potem prestala to kazen, Hafner pa je skozi 2 leti so-dnije mučil s prošnjami za obnovo kazenskega postopanja proti njemu in posrečilo se je ne-kemu klerikalnemu poslancu, da je prišla stvar v obnovo pri celiskem okrožnem sodišču in isto je oprostilo Hafnerja zaradi zapeljevanja in krivemu pričanju. Dotična razsodba še ni v javnosti znana, o priliki se bo že objavila, če bo treba. Dotična razsodba je v razlogih naj-hujša obsodba c. kr. notarja Hafnerja, dasi ga oprošča krivde, ker se mu je posrečilo najti 2 priči in je njegova soproga pričala, da je pri-šel Hafner dne 12. oktobra 1907 še le ob triče-rt na 9 v pisarno, ko je bil Urban že zaslišan in mu tedaj ni mogel v pisarni prigovarjati, da naj krivo priča. »Ta sodba pa izpove, da se je sodišče prepričalo, da je zapeljaval 11. oktobra 1907 Urbana Mate Hafner in krivemu pričanju v tem, da naj pove pri sodnji, da mu ni dal on enega pamfleta ampak Sajovic. Sodišče pa za-radi tega ni moglo Hafnerja obsoditi, ker se ni

A. K. GREEN:

Sosedov dom.

(Dalje.)

Prepričana sem bila, da mi prav dobro pri-stoja. Toda deklici sta namrščili obrvi, in sicer ne prav laskavo zame.

— Torej vam ni všeč? — sem vprašala. — Sodba mladih deklet je zame merodajna. Še danes vrnem klobuk Moreju.

— More nima po mojem mnenju nikdar nič posebnega in v Pariz ...

— Ali kupujete raje pri La Mole? — sem vprašala in se ogledovala od vseh strani v ogledala, da bi prikrla svoje zanimanje.

— Jaz kupujem le pri d' Aubigny, je od-vrnila Izabela. — Sicer je še enkrat dražja kakor La Mole, ima pa tudi prav francoski okus. Nik-dar ne grem drugam.

— Ali niste še nikoli kupovali pri La Mole? — Nikdar, — je dejala Izabela, — V take trgovine ne zahajam!

— In tudi Vi ne? — sem vprašala Karolino. — Ne, tudi jaz še nisem bila nikdar tam. Čigav pa je tedaj ... Umolknila sem. Spre-ten detektiv be se ne zagovoril tako naglo.

— Kateri modni zavod pa je za d' Aubigny najboljši? Takih cen ne zmorem. Žal bi mi bilo za denar.

Tega naju ne smete vprašati, — je dejala Izabela. In obrnili sta se obe proti oknu; niti tanjalo se jima ni, da sem, dasi sta se natihem zabavali na moj račun, izvedela od njiju vse, kar sem hotela.

Ob treh popoldne sta zapustili dami Van Burnamovi mojo hišo. O njuni svakinji ni bilo še nobenega glasu. Večerni listi niso prinesli do-sti novega. Obetal so sicer senzacijska odkritja, a kakšna bodo, niso razodeli. Trupla tudi v jav-ni mrtvašnici ni nihče spoznal, in Howard je vztrajno zanikal, da bi bila njegova žena. Vse

je napeto pričakovalo zasliševanja, ki se je imelo začeti naslednji dan.

Več tudi časopisi niso vedeli povedati. O polnoči sem sedela zopet pri oknu. Že od desetih naprej je bil sosedom dom razsvetljen; nemirno sem čakala na obiskovalca, ki je imel priti vsak trenutek. Bil je točen. Naglo je sko-čil z voza, zaprl vrata za seboj in lahkih ko-rakov odšel skozi vrata. Njegova postava ni bila ravno podobna postavim dozdevnega morilca, a tudi popolnoma nepodobna ji ni bila, da nisem mogla več z gotovostjo trditi: »Ta je!« ali »Ta ni!«

Zmehčana sem legla k počitku, ker sem šele sedaj prišla do prepričanja, kako veliko odgo-vornost sem prevzela.

Deveto poglavje.

Drugo jutro je prišel mr. Gryce že ob deve-tih dopoldne k meni.

— Kaj pravite o gospodu, ki ste ga videli zadnjo noč? — je začel.

— Je podoben in ni podoben, — se je gla-sil moj odgovor. — Nikakor nisem opravičena reči, da je ta mož, ki ga iščemo. Ne upam pa se priseči, da on ni pravi.

— Z drugimi besedami: dvomite?

— Da, dvomite!

Mr. Gryce se je poklonil, opozoril me je na zasliševanje in odšel. O klobuku nisva govorila. Točno od desetih sem stopila v dvorano, v kateri se je imelo vršiti zasliševanje. Oči vseh so se uprle vame.

Korner je še sedel na svojem prostoru. Gos-poda Gryca nisem videla; prav gotovo pa je bil v bližini. Po drugih ljudeh se nisem ozirala, ven-dar sem kmalu zapazila pridno strežnico z rde-čimi lici in boječimi očmi, ki se je pokazovala zdaj tu, zdaj tam in zopet izgnila.

Van Burnamovi ni bilo videti; skoraj go-tovo so bili v sosedni sobi; duri vanjo so se večkrat odpirale.

Najprej je bil zaslišan stražnik Carroll. Po-vedal je, da sem ga poklicala in da je potem s strežnico preiskal dom Van Burnamovih.

Druga je sledila strežnica Boppertova; ves čas sem jo opazovala. Njeno vedenje je bilo zo-pet zelo sumljivo. Stresla se je, ko je začela svoje ime. Evangelij, ki so ji ga dali v roke, je vsa preplašena ogledovala. Končno je prisegla. S tem se je pričelo pravo zasliševanje.

— Kje stanujete? S čim se pečate? — je vprašal korner.

— Strežnica sem in hodim v razne hiše po-spravljati sobe, — je odgovorila brez obotavlja-nja. Ko je končala, je gledala tako trmasto pred-se, da je bila vsakomur sumljiva. Toda vsi so si razlagali njeno vedenje z zadrego preproste, poštene ženske.

— Odkedaj poznate rodbino Van Burna-movo? — je nadaljeval korner svoje zasliše-vanje.

— O božiču bodeta dve leti.

— Ali ste pogosto delali pri njih?

— Samo dvakrat v letu. Pomagala sem pri glavnem snaženju jeseni in pomladi.

— Kaj ste delali pred dvema dnevoma v tej hiši?

— Nameravala sem omiti pod v kuhinji in pospraviti jedilno shrambo.

— Ali vam je bilo to naročeno?

— Da, gospod Franklin Van Burnam mi je pisal pismo.

— Ali ste bili sedaj prvi dan v hiši?

— Ne, že prejšnji dan sem pospravljala tam.

— Prethi govorite, — jo je opozoril korner.

— Vedite, da morajo vsi navzoči razumeti sled-njo besedo Vašega govora.

Pogledala je kvišku in se prestrašeno ozrla po navzočih. Odslej je govorila še tišje.

— Kje ste dobili ključ od vežnih vrat in pri katerih durih ste prihajali v hišo?

— Pri stranskih. Ključ mi je dal hišni oskrb-nik v Dey Streetu. Sama sem ga šla iskat; sicer so mi ga pošiljali šemkaj.

Pripovedovala je vse tisto, kar nam je bilo že znano. Izpraševali je niso več, in brezdel-no sem morala gledati, kako se je vračala na svoj prejšnji prostor, še bolj rdeča kot prej, toda z zadovoljnim izrazom, kakor da si je zasliševa-nje težje predstavljala. Nehote sem zbudila po-zornost gospoda Gryce.

Nato so zaslišali zdravnika. Njegova izjava je bila največjega pomena. Mene vsaj je izredno presenetila. Po nekaterih uvodnih vprašanjih mu je bilo povedati, koliko časa je bila po njegovem mnenju tuljka že mrtva, preden je prišel tja.

— Več kot dvajset in manj kot osemnajst ur, — se je oglasil njegov odgovor.

— Ali je bilo truplo že otrplo?

— Ne, tedaj še ne, a otrplo je kmalu potem.

— Ali ste preiskali rane, povzročene ne po omari in črepijah?

— Preiskal sem jih.

— Prosim, opišite jih.

Pa jih je opisal.

— In sedaj ... — korner je nekoliko utihnil, da bi opozoril na važnost svojega vprašanja:

— Katera teh ran je povzročila smrt?

Priča je bil navajen takega zasliševanja, ki ima zbuditi čim večjo pozornost in se je ravnal po tem. Ostro, toda spoštljivo je pogledal kornerja, se ozrl na porotnike in počasno in pre-pričevalno izjavil:

— Popolnoma uverjen sem, da nobena teh ran ni povzročila smrti. Ženska ni usmrtila oma-ra, ki se je prevrnila nanjo.

— Ne omara? Kako to, da ne? Ali ni bila omara dovolj težka, in ni ranila neznanke na zelo občutljivem mestu?

— Omara je bila težka dovolj in usmrtila bi bila žensko, če ne bi bila že prej mrtva. Tako pa je pomečkala le mrtvo truplo.

Jasne besede zdravnikov so zbudile med navzočimi velik nemir. Korner je naglo nadalje-val:

(Dalje.)

glasila na to poročna obtožba in se tudi ni razširila na obravnavi.

Mate Hafner je tedaj, ko je izvedel za Urbanovo ovadbo proti njemu zaradi zapeljavanja h krivemu pričevanju, vložil pro forma pri kostanjeviški sodnji proti Urbanu obtožbo zaradi žaljenja časti, storjeno s tem, da ga je ovadil pri sodnji zaradi zapeljavanja h krivemu pričevanju. Bil je razpisan dan za to obravnavo, potem pa je mirovala dotična stvar, dokler se ne razsodi pravda zaradi hudodelstva goljufije pri okrožnem sodišču v Novem Mestu. Ko je bil Mate Hafner v Celju oproščen, je svojo obtožbo proti Urbanu zaradi žaljenja časti oživil, prosil za obravnavo in je tedajni sodnik Urbana obsodil na mesec dni strogega zapora in v plačilo stroškov. Ta razsodba je postala pravomočna in je Urban tudi to kazen prejel. Ljudem se je Urban smilil, tembolj, ker je Hafner tožil nato Urbana na plačilo odškodnine v znesku 5000 K in Urban je bil na podlagi razsodbe kostanjeviške sodnje, ki je Urbana obsodila zaradi žaljenja časti, pri okrožnem sodišču v Novem Mestu obsojen na plačilo teh 5000 K in precejšnjih stroškov.

Ljudje so potem povedali zastopniku Urbana, dr. Slancu, različna nova dejstva, ta je dobila tudi pisma, ki jih je Mate Hafner pisal omenjenima dvema pričama, ki sta ga rešili na obravnavi v Celju. Dr. Slanc je te do tedaj mu neznane dokaze preložil državnemu pravdniku v Celju prosi, da ono predlaga obnovu kazenskega postopanja proti Hafnerju zaradi goljufije. Tako prošnjo je tudi poslal višjemu državnemu pravdniku v Gradcu. Prošnji ni sta bili uslišani. O teh stvareh je pisala lani v »Zari« v članku »Uboji Urban«, ki je na vsem Slovenskem zbudil mnogo zanimanja in tudi nevolje nad tem, da drž. pravdnikstvo v Celju ni hotelo predlagati obnove postopanja proti Hafnerju, dasi je bila razsodba celiske sodnje kakor ne skoraj katera hudo obtožujoča za Hafnerja.

Dr. Slanc je bil popolnoma prepričan, da je Urban poštena duša in da je resnico govoril, ko je ovadil Hafnerja in njegovega pisarja zaradi zapeljavanja h krivemu pričanju in je hotel rešiti zkonstima Zupancič malo posestvo, da ne bosta na stare dni beračali in je zbravši vse nove dokaze in posebno z ozirom na Hafnerja grozno obtežujoče razloge celiske razsodbe prosil pri kostanjeviški sodnji za obnovo postopanja proti navedeni razsodbi, s katero je bil Urban obsojen zaradi žaljenja časti na mesec dni zapora. Sedajni sodnik je zaslišal nove priče. Ena teh priči je v obnovi izpovedala, da ji je Hafnerjev pisar Ivan Sajovic pravil že 12. oktobra 1907 zjutraj, da sta on in Hafner pripravila Urbana, da bo pri sodnji povedal, da ne ve, kaj prinaša s pošte Hafnerju ter da bo za Hafnerjevo oprostitev govoril. Predloženo je bilo temu sodniku tudi dozdaj še neznan pismo Hafnerjevo, v katerem Hafner ravno tako, kakor nekdanj Jordanu, drugi priči, ki ga je rešila v Celju, sugerira, kaj naj govori v Celju. Sodnik je izpovedel, da je ravnal Urban v dobri veri, ko je ovadil Hafnerja zaradi zapeljavanja h krivi prisegi, je dovolil obnovo postopanja v pravdi zaradi žaljenja časti in razveljavil razsodbo prejšnjega sodnika. Dne 14. septembra t. l. je bila obravnavana na leta 1907 proti Urbanu po Hafnerju vloženo obtožbo zaradi žaljenja časti v Kostanjevici in je bil »ubogi Urban« oproščen zaradi razžaljenja časti, Hafnerja je zastopal v tej pravdi dr. Pegan, oziroma njegov koncipient, dr. Adlešič, Urbana pa dr. Slanc. Dr. Adlešič je prijavil vzkliz proti tej razsodbi.

Zdaj bodo zopet skrivne klerikalne moči stopile na delo, da rešijo Hafnerja, kateremu se je podelila v zahvalo za njegovo moralno vzgojo slovenskega kmetijskega ljudstva dobra fara, nov notariat v Ljubljani. Prosim vse, ki kaj izvejo o takem ravnanju, da nam poročajo.

Na Turškem pa vendar še nismo! Ako smo pravna država, ne sme se v njej s sodstvom ravnati kakor z vlačugo; tudi katoliški duhov-

nik in njega posvetni pomagači ne smejo misliti, da so naši sodniki...

Toliko za danes v informacijo občinstva, ki bo izvedelo o tej obnovi pravdi v Kostanjevici, pa ne bi znalo kaj in kako.

Ljubljana in Kranjsko.

— »Slovenec« in železničarji. Zadnjič smo imeli pri »Slovencu« smolo: Navadno izbirajo pismouki pri »Slovencu« besede, ki jih človeška ušesa rada poslušajo — to je navada in lastnost vseh demagogov! Ko pa so pred nekaj dnevi registrirali tajno vladno okrožnico zoper železničarje, jim je ušla neoprezna beseda z ohlapnega jezika: Zapisali so, da se vlada pripravlja, če bi se železničarji drznili podpirati svoje stanovske zahteve s kakim splošnim gibanjem. Zdaj so spoznali svojo neprevidnost, pa se izgovarjajo na ironijo, češ da teh besed niso resno mislili. Ampak kdo naj jim verjame, ko še vsi vemo, kako je dr. Krek leta 1898, nastopil zoper železničarsko organizacijo in kako so klerikalni poslanci letos trumoma zbežali — na vladno povelje iz zbornice, ko je bilo glasovanje o železničarskih milijonih. Recimo, da bi bile omenjene besede v resnici le ironične — v sramotnem begu klerikalnih poslancev iz zbornice pa bo »Slovenec« težko iztaknil le kapljico ironije.

— Dr. Trillerjeva aiera. Na razna vprašanja odgovarjamo, da dr. Triller še vedno ni popravljen. Dr. Šusteršičeva trditve, da je bilo oficijalno zastopstvo kranjske dežele na klerikalnem špektaclu v deželnem odboru soglasno sklenjeno in da je torej zanj glasoval tudi liberalni prvak dr. Triller. Šusteršičeva trditev je za liberalnega Trillerja težak očitek in postavlja protiklerikalnost kranjskih liberalcev v jako klavrno luč. Možatost zahteva od dr. Trillerja, da v javnosti kar očitno prizna svoj greh, ali pa zavrne in izpodbije dr. Šusteršičevo trditev. Breznačelnost liberalne stranke je tako huda, da niti ta skandal ni neverjeten!

— Javen shod bo nocoj v areni »Narodnega doma«. Poročal bo sodrug Handl z Dunaja o zakonskem načrtu glede zavarovanja za starost. Ta predmet gotovo zanima vse delavce, ne samo železničarje, ker je to zahteva, ki jo avstrijski politikarji vlečejo kakor morsko kačo. Začetek ob pol 8. zvečer.

— Iz Tržica. Stanovanjska beda je v Tržicu res velika. Nekaj gospodarjev je odpovedalo gostačem (najemnikom), da naj si poiščejo drugo stanovanje. Eni najemniki si pa žele sami pomagati drugim iz sedanjih stanovanj, v njih po zimi ne morejo stanovati. Nimajo peči, ali je pa takšna, da ne greje, pa če kuriš, kakor že hočeš. Če stranka gospodarja prosi za peč — se gospodar še ne zmeni za take prošnje. Celo taki gospodarji, ki so ob volitvah obetali svojim najemnikom zlate gradove, ne dajo sedaj niti peči! N. pr. neka vdova po čevljarjem mostru, ki je narodnjakarica skozi in skozi, je svojega gospodarja, tudi narodnjakarja, prosila za peč — gospodar pa nič in nič. Sedaj išče okolo stanovanja, obeta dražje plačevati in odjeda drugim to, kar imajo. Prav tako tudi mnogi drugi! Občina, kje si? Dolžnost občine pač je, da gre v tem pogledu delavcem na pomoč. Delavstvo je v bedi — zima prihaja — in stanovanjska beda postaja vsak dan bolj pereča.

— Delavska nezgoda. Na Jesenicah je ponesrečil vpokojeni rudopok Pavel Robič z Jesenic. Posestnik Franc Košir iz Plavža nad Jesenicami ima svoj rov, kjer koplje ilovico za tovarno. V tem rovu je Robič sam brez nadzorstva kopal ilovico. Čez nekaj časa so ga mrtvega dobili. Zlomljeni sta mu bile dve rebri, imel je pa tudi večjo poškodbo na glavi. Sodnijska komisija bo sedaj po izvedencih dognala, kaka nesreča se je tu pripetila.

— Oddaja kanalizacijskih del v Ljubljani. Magistratna komisija je v soboto odprla ponudbe, vložene za zgradbo kanalov-zbiralnikov ob Ljubljani. Ponudniki in vsote, ki jih zahtevajo so sledeči: N. Rella Neffe 586.665 K, Val-

Scagnetti, Ljubljana, 654.761 K, Kranjska stavbinska družba Co. 699.152 K in Zajc & Horn 750.993 K.

— Umrli so v Ljubljani: Ema Cihlař, hči tovarnarja, 18 dni. — Alojzija Pavliček, zasebnica, 35 let. — Josip Pibernik, hlapec 62 let. — Marija Kopač, žena delavca, 41 let. — Pavla Ženko, učiteljica, 24 let. — Ana Samuda, vdova c. kr. višjega finančnega svetnika, 66 let. — Ignacij Oblak, delavec, 82 let. — Pavla Kristan, hči c. kr. poštnega poduradnika, 16 let. — Michael Tičar, mestni delavec, 64 let. — Martin Vrančar, posestnice sin, 23 let. — Fran Perdan, železniški strojevodja v pok., 77 let. — Marija Sket, mestna uboga, 69 let.

— Nevaren tat. Te dni je nekemu stražniku prišlo na uho, da se nahaja v gostilni na Sv. Petra cesti neznanec, ki ima večjo vsoto denarja, s katerim daje za pijačo, kolikor kdo hoče. Ker se je zadeva zdela sumljiva, je neznanca v gostilni legitimiral, potem pa odvedel k uradu. Možakar je rekel, da je Fran Razboršek, rojen 1881, leta v Predasluju, sedaj pa da služi za hlapca v Dravljah. Kmalu po aretaciji je došla pri policiji ovadba, da je bila na Kodevlem v baraki Rozalije Krivčeve iz predala ukradena denarnica, v kateri je imela 110 K denarja. Pri policiji se je dozdevni Razboršek začel zvijati, ko so mu hoteli naložiti na hrbet navedeno tatvino, a ker se je dognalo, da je bil ob kritičnem času res v baraki, kjer je napravil še 1 K 77 v dolga in jo z njim popihal, je slednjič tatvino le priznal. Dognalo se je pa poleg tega, da poštenjak ni Razboršek, marveč Fran Roblek iz Predasla, ki ni bil zaradi tatvine nič manjkrat kakor desetkrat predkaznovan in se mu je poleg te tatvine dokazala še ena druga, manjša. Poleg tega ga pa zaradi tatvine v policijski tiralici preganjajo kar tri okrajna sodišča. Izročili so ga deželnemu sodišču.

— Nepreviden voznik. Pleskarski vajenec Ivan Kaltenege je peljal po Kopitarjevi ulici dvokolnico. Srečal ga je v vzpreženim vozom mesarski pomočnik, kateremu se je Kaltenege pravilno umaknil h kraju. Za tem vozom pa je pridiral še drug voznik, ki je kljub temu, da je moral uvideti, da je nesreča neizogibna, prehitel mesarskega pomočnika, pri tem pa zadel v njegov voz s tako silo, da je ta odskočil v Kaltenegejevo dvokolnico. Vsled sunka je Kaltenege padel na hodnik. Poškodovan se ni, pač pa se je močno prestrašil. Proti neprevidnemu vozniku je vložena kazenska ovadba.

— Izgubljeno in najdeno. Posestnica Katarina Sršenova je izgubila denarnico, v kateri je imela 34 K denarja. Kovski mojster Fran Pervanja je izgubil denarnico, v kateri je imel 30 kron denarja. Gospa Marija Pemičeva je izgubila bankovec za 30 K. Trgovski vajenec Lovro Ahačič je našel srednjo vsoto denarja, katerega dobi lastnik nazaj pri najditelju na Turjaškem trgu št. 8. Policijski stražnik Fran Poljanšek je našel srebrno ovratno verižico. Ivan Tičar je našel srebrno kratko verižico, katero dobi lastnik nazaj na Zabijsko št. 8. Stražnik Ivan Gerlica je našel dve srečki »Steiermärkische Wohltätigkeits-Lotterie«. Gdčna. Ana Bantanova je izgubila bankovec za deset kron.

— Kinematografi »Ideal«. Danes zadnji dan izbornega sporeda. Dve krasni drami: »Sovraštvo Mirke« v barvah in dvodejanski Nordisk-filma »Med nebom in vodo« kakor tudi ostale štiri slike so vse prve vrste. Jutri detektivska drama »Železna roka«.

Štajersko.

— Trbovlje. V torek dne 17. septembra t. l. bo ob pol 7. zvečer v rudarskem tajništvu seja odbora podružnice Unije rudarjev. Seje naj se udeležijo tudi člani odbora splošne delavske zveze »Vzajemnost« za Štajersko in Koroško. Vsi skupaj naj pridejo zanesljivo in točno. — Predsednik.

— Sijajna plača. C. kr. okrajno glavarstvo v Brežicah razpisuje v slovenskih listih mesto

pisarniškega pomočnika. V razpisu zahteva od prosilcev znanje slovenskega in nemškega jezika ter pripominja, da imajo strojepisci prednost. Kot dnevno plačo ponuja glavarstvo, torej državna oblast, reci in beri dve kroni in 50 vinarjev. Kdor hoče pri sedanjih dragih stradal, naj gre k okrajnemu glavarstvu v Brežice!

Delavski uspehi.

II.

Denarna sredstva.

Zadružno imetje

vloženo, je znašalo 1. julija 1911 K 43.590,38
Naraslo tekom leta:
1. Vsled vloženih deležev „ 7.859,22
2. Vsled prepisanih dividend „ 6.782,43
3. Vsled 50% pridržanih na podporah onih članov, ki se niso plačali celega deleža „ 748,98

Skupaj „ K 58.981,99
manj svota deležev, ki se jih je vrnilo članom tega leta „ 1.369,22
Vloženi deleži do inkl. 30. junija 1912. znašajo „ K 57.611,78

Zadružni skladi.

Rezervni sklad je znašal dne 1. julija 1911 „ K 11.357,79

Pomnožen po likvidaciji zadruge Unione Cooperativa v Kopru za „ 300.—

Po odobritvi letošnjega računskega sklepa se bo pomnožil za „ 5.033,45 „ 16.709,24

Posebni rezervni sklad, ustanovljen v pokritje deležev, ki se jih vrne pred določenim rokom, je znašal lansko leto „ K 391,59

Temu smo dodali nedvigljene obresti hranilnega oddelka „ 85,24 „ 476,83

Pribitek podporn. sklada znaša „ K 706,14

Po odobritvi letošnje bilance se bo pomnožil ta sklad za „ 12.583,64 „ 13.289,78

Podporni sklad uslužbencev bo znašal po odobritvi letošnje bilance „ K 8.743,44

Manj prispevki penzijskega zavarovanja uradnikov „ 921.— „ 7.822,44

Amortizacijski sklad bo znašal po odobritvi letošnje bilance „ 12.000.—

Zadružno imetje in investirano imetje zadržanih skladov bo znašalo po odobritvi letošnje bilance „ K 107.910,07

Ako računamo, da bodo znašali pridržki dividendov na račun deležev približno 7000 K, tedaj razvidimo, da bomo imeli na razpolago že v začetku poslovne dobe 1912/1913 115.000 K, t. j. 32.000 K več kakor v pretečenem letu.

Zadružno imetje bi moralo naraščati vse hitreje. Vloge na račun zadružnih deležev ne znašajo v tem letu niti 8000 kron, akoravno je računanih v tej svoti približno 1300 kron vloženih deležev, ki smo jih sprejeli vsled fuzije Koperske, »Unione Cooperativa« z našo zadrugo. Člani se ne poslužujejo preveč plačevanja deležev na obroke z znakami po 20 vin., čeprav se je izkazal ta sistem za zelo prikladnega in nudi članom precej komodnosti.

Najbolj nam je pa ležeče na tem, da kupujejo člani vse svoje potrebščine v zadružnih skladiščih. Toda člani ne bi smeli nikdar pozabiti, da rabijo zadrugo tudi mnogo denarja, ako se želi, da se bodo hitreje in močneje razvijale in napredovale.

FERDINAND HANUSCH.

Na deželni cesti.

Ljubim prijetnosti velikega mesta, a od časa do časa me neodoljiva sila vleče vun na deželo, v prosto, veličastno, stvarjajočo naravo. Hrepenenje po šumenju gozda in šepetanju studenec je premočno, da bi me slednjič ne premagalo.

— Menim, da se godi tako vsem tistim, ki so bili na deželi rojeni, vzgojeni in so tam dorasli. Spomin na mladost, prežito v kmečki tihoti, preveč vpliva, da bi se na kamnita tla velikega mesta presajeni otrok narave trajno dobro počutil v tem sivem kamnitem morju.

Okoli zahrepeni po zelenih tratah, v lahnem vetriču se zibajočih poljih, divjeromantičnih oblikah skalnatih gor, idiličnih seljaških kočah in uho se noče za vedno odreči melodičnemu zvonenju v večernem mraku, ki doni iz domačega zvonika. Nogam se zazdi granitni tlak pretrd, pljučam zrak preslab.

»Vun! — Vun!« kriči vedno glasneje v moji notranjosti, dokler se ne pokorim tej skrivnostni sili in ne zajaham železnega konja ter pokažem mestu hrbet.

Daleč proč od ceste z modernim tujskim prometom se vije samotna deželna cesta. Kakor širok, srebrn trak spe skozi slikovite vasice, ozke doline, pleza po skalnatih gorskih hrbtisčih, prereže zelene gozde.

Tisočglasno petje krilatih pevcev se razlega po zeleni, z zlatom prepleteni stebroviti palači, ki na levi pokriva pogorje. Klic kukavice se čuje v čistem, dišečem zraku, ki, v svitu zahajajočega solnca rahlo ziblje nežne vejice starih drevesnih orjakov. Na desni me spremlja veselo skakljajoči potoček. Lahkih nog preskače kamenčke v strugi, pogleda sramežljivi potočnici v svetlo, modro očesce, razodene pohotni kalužnici svojo ljubezen, vrže žalujoči vrbi

poljubček z roko, potem pa vesel hiti naprej, veliki reki nasproti.

Na pestrobodni, s cvetlicami posejani trati se podi dobrovoljno ljudstvo. Lahkokrili metuljčki posejajo rožice, neumorno letajo od cvetke do cvetke. Življenje je kratko, izrabiti morajo čas, ako ga hočejo uživati.

Čebele brencje pri delu veselo pesemco, h kateri mrmra star čmrlj svoj bas. V temnozelem žitnem polju se čuje petpeditkanje prepečnega samca, ki vabi k sebi leporejeno samico.

Pljuča se širijo, srce prekipeva radosti — in vrisk se izvije iz veselja pijanih prs.

Začujejo se votli, enakomerni udarci. Ozrem se in zapazim tolkača kamenja, ki se ob cestnem robu služi svoj vsakdanji kruh. Tako je zamišljen v svojo delo, da ne čuje mojih korakov.

Pred njim leži velik kamen, katerega obdeluje s kladivom. Enkrat, dvakrat, trikrat udari po njem — niti eden atom ne odskoči.

»Prokleta delo!«

Kladivo odleti na levo, kamen pa na desno. V cunjie zavito telo se trese razburjenja, na kosmatem in zagorelem obrazu se pojavi žalostna poteza, ki je tudi zlati svet večernega solnca ne more zakriti.

Molče drži svoj raztrgani klobuk v roki in solze se mu potujejo po razoranah licih.

Delati in beračiti!

Rad bi bil Rafael, da bi to sliko ovekovečil na platnu in jo izročil potomcem, da bi imeli poznejši rodovi priliko, čuditi se današnjemu družabnemu redu.

Dolina se oži, gore se večajo, med strmimi skalami se vije cesta.

Tu stoji spominska deščica. Skoraj nova je. Stopim bliže, da pogledam, kaj ima povedati samotnemu popotniku:

»Dne 2. marca 1905 je tukaj pri drvarjenju smrtno ponesrečil gozdni delavec Jurij Schattinger. Bogu je bilo všeč, da je vzel hranitelja nepreskrbljenim otrokom in bolni ženi, Usmiljeni

popotnik se prosi, naj pomaga s skromnim darom zmanjšati revščino nesrečne rodbine.«

Na nasprotni strani ceste sem sedel na kamen in ogledoval kraj nesreče. Na strmem pobočju leže semtertja gola debela posekanih dreves. Eden izmed teh je moral pač biti, ki je prizadejal ubogemu delavcu smrtni udarec. Vidim, kako drvi drevo z blazno hitrico po hribu navzdol, nenavaden krik jekne v gozdu, delavci prihite, iznenadenje in nepopisni strah izražajo njih obrazi.

»Ne pozabite moje žene in otrok«, dihnejo brezkrvne ustnice, potem klone glavo nazaj, osteklenele, motne oči mrtveca strme v modri nebesni svod.

Pozabim na naravo okolo sebe, ne čujem silnega šumenja hudournika, — mislim moram na ubogo družino. Vidim, kako plane žena s srce trgajočim krikom k možem, ki ji prinesejo na nosilnici mrtvega soproga v hišo. Slišim mlo jadrkovanje sedmerih otrok, ki se pomoči željni oprijemljejo materinega krila, s solznimi očmi zro na krvavo, mrtvo telo svojega očeta.

Šele drdranje voza me zbudi iz premišljevanja. Med dvema zapazim dvoje brzih vrancev v svetli opravi in kočijaža v črni, s srebrnimi našivi okrašeni livree. V elegantnem, odprtem vozu molče sedita dva leporejena, duhovniškega stanu pripadajoča gospoda.

»Ko bi sedel Jezus iz Nazareta sedaj na tem kamnu in videl, kako se vozijo njegovi služabniki v prekrasnih kočijah po svetu, kaj bi pač rekel?«

Toča nisem imel časa, da bi to misel dokončal, ker se je voz ustavil.

»Kaj je to?« vpraša majhni debeluh, ki ima na mesnatem nosu zlat ščipalnik.

»Spominska tablica«, odgovori vprašani, ki je bil najbrž župnik z dežele.

Nekaj časa sta oba strmela v desko, med tem se je kočijaž trudil, da je pridržal nemirna konja.

»To je vendar hudobna pritožba zoper Boga!« reče prestrašeni debeluh. Njegove ostre oči se strogo vzro v sosedu.

»Berite:« Bogu je bilo všeč, da vzame hranitelja sedem nepreskrbljenim otrokom in bolni ženi. »Ali ni v teh besedah grešno očitanie ljubezni popolnemu in neskončno dobrotljivemu Bogu?«

Vprašani je zmajal z rameni, ne da bi bil odgovoril.

»Ta deska mora izginiti. Na cerkvenih tleh se ne more trpeti taka nezasišana sramotitev Boga samega. — Naprej!«

Niti besedice sočustvovanja niso izrekle ustnice, posvečena roka ni našla poti do polne denarnice, videl je samo mrtve črke, ki se ne strinjajo z dogmo.

Kočija oddrda — zopet sem sam.

Torej na cerkvenih tleh sedim, tu na tel cerkveni zemlji je delal delavec za slabo plačo in je slednjič izdihnil na bojišču dela. Sedem otrok žaluje po očetu, bolna žena po ljubljenu možu, Revščina in pomanjkanje, žalost in otona so vsakdanji gostje v siromašni koči, mečmi pa prevažajo oznanjevalci ljubezni do bližnjega svoja leporejena telesa v svetlih ekvipažah po gozdih, da se tam nasrkajo svežega, aromatičnega zraka.

»O ljubezen do bližnjega, ti si prišla pri svojih apostolih na kant!«

Nenadno napravi cesta ovinek, dolina se razširi, krasen razgled se odpre občudujočim očem.

Nežni, zeleni grički obkrožujejo rodovitno dolino, čez katero je razprostrlo zahajajoče solnce zlato tančico. Za trenutek izgine zahajajoča dnevna zvezda za temnim, pretečnim oblakom in temna senca se širi po zemlji. Potem se pa polagoma prikaže kot krvavordeča plošča na obzorju. Kakor ognjen žar se vali mogočni svet čez hribe in doline, polja in travnike, vasi in dvore.

Prepričani smo, da ne stori član prevelike žrtve, ako plača 20 kron v enem letu v obrokih po 20, 40, 60 vin.

Bilo bi pač dobro, ako ne bi bilo treba vodstvu to stvar ponavljati vsako leto.

(Dalje.)

Umetnost in književnost.

— Slovensko gledališče. Sezona se odpre 1. oktobra 1912. — Načrt za repertoar: **Drama.** Slovenski komadi: Cankar: Kralj na Betajnovi; Funtek: Brezčastna; Golar: Kmečko ženitovanje; dr. Lah: Noč na Hmeljniku; Milčinski: Grozni sen. — Slovenski komadi: Cehov: Medved, snubač, Tri sestre; Lovrič: Dolgovi; Przybyszewski: Sneg; Turgenjev: Tuji kruh. — Tuji komadi: Bahr: Otrci; Calderon: Sodnik zalamejski; Courteline: Boubonroche; Drégely: Če frak dobro pristaja; Hauptmann: Mihael Kramer; Mag-nussen Saurow: Veliki mrtvec; Molière: Ge-norges Dandin; Tartuff; Molnár: Vrag; Portoriche: Zalfubljena; Schönherr: Rodbina; Sem Benelli: Cena delle beffe; Shakespeare: Kome-dija zmešnjav; Skowronek: Št. 17; Strind-berg: Upnik; Sudermann: Tiha sreča. — **Opera.** Slovenski komadi: Foerster: Gorenjski slavček; Hochreiter: Povratek. Slovenski komadi: Blodek: V vodnjaku; Weis: Naskok na mlin. — Tuja dela: Adam: Postiljon iz Lonjumeauja; Boieldien: Bela dama; Catalani: Wally; Kienzl: Pesem z gora; Mascagni: Cavalleria rusticana; Mozart: Carobna piščalka; Puccini: Madame Butter-fly; Wagner: Večni mornar. — **Operete:** slovenska: dr. Ipavic: Princeza Vrto-glavka; — tuje: Offenbach: Orfej pod zem-ljo; Suppé: Boccacio; Zeller: Ptičar. — Pan-tomima: dr. Ipavic: Možiček. — Repertoar se bo med sezono po možnosti izpopolnil.

— Vabilo na abonement. Intendanca slovenskega gledališča v Ljubljani vladno vabi in prosi svoje dosedanje abonente, naj se čim prej prijavijo pri gospod Čerčarkovi, trafikantki v Selenburgovi ulici, ali pa pri gledališkem blagajniku g. mag. pristavu Danilu Sapliju. Cene lož in sedežev so iste kakor lani, objavljeni repertoar bodoče sezone pa pričaja, da je intenda-nci v bogati meri poskrbelo prav tako za razvedrilo, kakor za resen umetniški užitek. Da se bode prijavljeni repertoar izvajal na po-vsem neoporočen, odbrano dober način, za to je porok angaževano osebje, čigar sestavo pri-obličimo v eni prihodnjih številkih tega lista, po-rok je pa tudi intendantca, ki hoče vse svoje sile resno zastaviti v to, da bode sezono 1912/13 šteti med najboljše sezone Slovenskega gledališča.

Trst.

— Predavanje dr. Merharja. Po iniciativi našega »Ljudskega doma« bo predaval gospod prof. Merhar v petek 20. t. m. v mali dvorani novega »Delavskega doma«. Predmet predavanja in čas naznanimo pravočasno.

Slavnostna otvoritev novega „Delavskega doma“ v Trstu.

Trst, 15. septembra.

Danes se je izvršila slavnost, ki bo ostala v trajnem spominu tržaškega socialističnega delavstva. 15. september 1912 bo ostal zabeležen med mnogimi spominskimi dnevi, ki označujejo še mlado razvojno zgodovino naših go-spodarskih organizacij in našega plodovitega dela na političnem in upravnem polju. Po dvaj-setih letih, ki nas ločijo od prvih početkov našega gibanja, nas bo ta dan spominjal na zgo-dovinski dogodek naše neskaljene socialistične so-lidarnosti in bo živa priča naši neomajani veri v delavsko bodočnost, v bodočnost delavske in-ternacionalne. Vsa današnja slavnost se je izvršila v tem imenu, v imenu najčistejše medna-rodne socialistične ideje. Lahko, prsi odpirajoče, vedro južno nebo je pozdravljalo človeka, ko je napravil prvi korak iz svojega stanovanja. Zdelo se je, da se je narava sama pridružila nedolž-

Po hribu pa prihaja po polzevo, utrjeno majhna gruča. Črni križ z rdečo pobarvanim Kristom naznanja procesijo. Sprejdi molilec hrešči monotonu molitev, ki jo ponavljajo bo-žji popotniki z rezkimi, neubranimi glasovi. Mi-mo mene gredo. Samo stari, prepereli obrazi lju-di, ki nimajo na tem svetu več prostora in se zato pripravljajo na ta način za srečno poto-vanje na »oni svet.«

Iz vasi, ki se razprostira pred menoj, prihaja-jo mili glasovi večernega zvonjenja.

Kaj je to? Ali ni to napev pesmi o delu?

Dočim pozorno poslušam, se poleg mene premaknejo veje bližnjega grma: plavolas, rde-čeličen deček stopi na plan in hiti v vas. Bo-sonog leti po kamnitih tleh, v desnici držeč šo-pek temnordečih nageljnov.

In kot nekaj je Galilej dejal, ko svet je bil še v zmoti spal: »In vendar giblje se!«

Tako naj krik se oglasi: Le delo je, ki svetu gib, obstoj daje!

Naj delo vsi slave!

S čistim glasom poje zali deček krasno kitico, da se čuje dol v dolino in večkratni od-mev jo pomnožuje. Plavi kodri frfotajo v večer-ni sapi in rdeči svit večerne zarje obseva mla-dega, lahkonosega pevca.

Za mano stare, sključene postave, ki si ho-čejo, zvesti sporočilom svojih starišev pribera-čiti boljše življenje v nebesih.

Pred menoj pa mladi, cvetoči, naidebnudi deček, ki mu je ta svet vse, nebesa pa nič.

Tako je prav. Stari, obrabljeni, mrzli, svetu tuji dogni starino — novi, mladi, človeško odre-šujoči mladi socialistični mladinci: tedaj nas ne bo strah bodočnosti!

zlatu solnce simbolično dolžnost, ko je s svo-jimi močnimi žarki razpršilo sive megle, ki bi nemu delavskemu veselju. In zdelo se je, da vrši se bile rade poigrane na obširnem plavem nebu, ki bi bile rade zatelele sijaj jesenskega solca.

Po ulicah, ki vodijo v »Delavski dom« v v ulico Madonna 15, mrgoli delavstva raznih narodov. V »Delavskem domu«, ki je bil za slavlje prav lično okrašen, je pa že vse natla-čeno. V veži nas pozdravlja mlada sodružica in nam ponuja rdeče nageljke; poleg nje nam po-nuja mlad sodrug himno socialistične mladine. Odbor, ki je priredil to slavnost, je določil, da morajo biti zastopane na slavnostnem zborova-nju enako vse organizacije in je v to svrhu raz-delil potrebno število vabil. Velika dvorana v prvem nadstropju, vsa v zelenju, je že natlačena do zadnjega kotička. Toda število onih, ki niso utegnili dobiti vabila in bi radi prisostvovali slavnostnemu zborovanju, narašča in narašča. Polna je terasa nad dvorano, polna je mala dvo-rana, polni so prostori vseh organizacij, hodniki in stopnice.

Ob tri četrti na enajsto stopi v dvorano od-bor, burno pozdravljen od zbrane množice. Po-leg sodruga Pittonija zavzamejo prostore na go-vorniškem odru zastopniki raznih organizacij, med katerimi vidimo tudi mlade in stare znan-ce iz Avstrije in bližnje Italije.

Slavnostno zborovanje

otvori sodrug Valentin Pittoni, kateremu so priredili navzoči prisrčno ovacijo. Najprej po-zdravi sodrug Pittoni zastopnike raznih socia-lističnih korporacij. Italijansko socialistično stranko zastopa sodrug Musatti, »Delavsko zvezo« v Italiji zastopa sodr. D' Aragona, so-drug Domes zastopa osrednjo strokovno komi-sijo na Dunaju, sodr. Engel zastopa »Arbeiter-zeitung«, Batisti zastopa trentinske sodruge. Sodrug Kocmur zastopa jugoslovansko socia-lno demokratično stranko in ljubljansko stro-kovno komisijo itd. Po daljšem pozdravnem go-voru, v katerem je povdarjal potrebo med-narodne solidarnosti delavstva in želel, da bi vsi sledili zgledu tržaškega slovenskega in ita-lijskega proletariata, izroči sodr. Pittoni novi »Delavski dom« tržaškim organizacijam in tr-žaškemu delavstvu v porabo pri boju za boljšo bodočnost. Za njim so govorili po vrsti sledeči sodruzi:

Musatti, za socialno demokratično stranko v Italiji.

Dr. Aragona za delavsko zvezo v Italiji.

Regent za izvrševalni odbor jugoslovans-ke socialno demokratične stranke v Ljubljani in za tržaški politični odbor.

Batisti v imenu tridentinskih sodrugov.

Kocmur v imenu strokovne komisije v Ljubljani.

Domes v imenu osrednje strokovne komi-sije na Dunaju in v imenu kovinarske centrale.

Callini v imenu goriških sodrugov.

Kopač v imenu železničarjev.

Marki v imenu delavske zveze trentinske.

Petejan v imenu zidarjev.

Kermolj v imenu pekovskih delavcev.

Puecher v imenu mestnih svetovalcev.

Chassi v imenu strokovne komisije tr-žaške.

Pozdrave so poslali sodruzi iz Splita in Visa.

Zaključno besedo ima sodrug Pittoni, ki želi, da bi ta delavski dom postal vsled razvoja naših organizacij in naše stranke pretesen in da si bomo zgradili kmalu svojo večjo stavbo.

Po končanem zborovanju so se delavci razšli. V mali dvorani »Delavskega doma« so pa priredili posamezni tržaški sodrugi zunanjim gostom malo pogostitev.

Ko to pišemo, so vsi prostori v novem »Delavskem domu« zopet natlačeni. O veselici, ki se pravkar vrši, bomo poročali v jutrišnji številki. Enako bomo tudi v bodočih številkah podali ekscerpit govorov posameznih sodru-gov na slavnostnem zborovanju, ki so bili vsi zanimivi in značilni po idejah, ki so jih vsebo-vali.

Tako je tržaško delavstvo, slovensko, ita-lijsko in nemško proslavilo ofiциelno otvori-tev svoje stavbe.

Zadnje vesti.

MINISTRSKA KONFERENCA.

Dunaj, 15. septembra. Včeraj popoldne je bila pod predsedstvom vnanjega ministra grofa Berchtolda skupna ministrska konferenca, ki sta se je udeležila oba ministrska predsednika grof Stürgkh in Lukacs, vojni minister grof Auffenberg, skupni finančni minister Bilinski in poveljnik mornarice grof Montecuccoli. Za-pisnik je vodil dvorni svetnik pl. Günther. Pred-met posvetovanja so bile priprave za bližnje delegacijsko zasedanje in stališče skupne vlade do vprašanj, ki se pojavijo v teku delegacij-skega zasedanja. Obadva finančna ministra Zaleski in dr. Teleky se konference z ozirom na to, da finančna vprašanja ne pridejo na vrsto, topot nista udeležila.

VRHLICKYJEV POGREB.

Praga, 15. septembra. Ob velikanski ude-ležbi in z največjimi častmi so spremili v so-boto popoldne Vrhlickyja h grobu. V panteonu sta govorila praški župan dr. Groš in pisatelj Herides. Ob grobu je govoril med drugimi tudi znani pisatelj Jaroslav Kvapil.

KLERIKALNI ŠPEKTAKEL NA DUNAJU.

Konec.

Dunaj, 15. septembra. Včeraj dopoldne je bilo v Rotundi slavnostno zaključno zborova-nje, ki se ga je udeležilo veliko število nadvoj-vod in nadvojvodin.

Malo jim zaupajo.

Dunaj, 15. septembra. V glavni pisarni za klerikalni spektakel se je zgledil še dni župnik, ki je zahteval za 34 mož in za 30 žen spalnih sob. Najpreje so premišljevali, kam bi utaknili

ženske. Slednjič so se sporazumeli, da nastai-nijo žene na enem koncu hodnika v istem šol-skem poslopu, moške pa na drugem. Samo na-ročili so župniku, naj nikomur izmed nastanjen-cev ne pove o neposredni bližini dveh spolov.

POPLAVE NA OGRSKEM.

Marmaroš-Sziget, 15. septembra. Vsled de-setdnevnega deževja so reke in potoki tako narasli, da je skoraj ves komitat pod vodo. Po vsem komitatu vlada velikanska beda. Dosej cenijo škodo na 2 milijona K. Velik del žetve je odnesla voda. V dolini Viso je odnesla voda vse material, ki je bil pripravljen za zgradbo železnice; pri tem je škoda nad po milijona K. Po vaseh udara voda v hiše, ljudje zapuščajo stanovanja.

STRANKIN ZBOR DRŽAVNE NEMŠKE SOCIALNE DEMOKRACIJE.

Chemnitz, 15. septembra. Ob velikanskem zanimanju in množestvilni udeležbi se je za-čel včeraj zvečer v Chemnitzu strankin zbor socialne demokracije v Nemčiji. Avstrijsko nemško socialno demokratično stranko zastopata poslanca Seitz in Skaret, nižjeavstrijsko deželno organizacijo sodrug Pirkebnar. Včeraj dopoldne je bil ogromno obiskan ljudski shod, na katerem je govoril za avstrijsko socialno demokracijo Seitz; nadalje so govorili za ogrsko socialno demokracijo Buchinger, za francosko Cochlin, za belgijsko Vindersmissen in Brouckère, za švedsko Branting. Od sodrugov v Nemčiji so govorili poslanci Frank, Liebknecht in Schmidt. Izvajanja govornikov so zbudila viharo odo-bravanje.

BOLGARIJA ŽELI MIR.

Sofija, 15. septembra. Vse vesti, da bi Bol-garska hotela izsiliti pri vevlastih avtonomiji Makedonije, zlasti pa, da bi Bolgarska nastopila z orožjem, ako ne pripoznajo vevlasti avtono-mije Makedonije, preključajo od kompetentnega mesta. Tudi to ne odgovarja resnici, da bi bile vevlasti pri Bolgariji posredovale za mir. Ra-zen priličnih mirovnih opominov od ruske strani ni bilo treba vsled pravičnega stališča Bolga-rije nobeni vevlasti posredovati za mir.

TURCIJA.

Pomiloščenje ubežnikov.

Solun, 15. septembra. Veliki vezir je raz-glasil, da dobe vsi vojaški in orožniški begunci, brez razlike čina, ki so se vrnili do 1. t. m. k svojim oddelkom, izplačano popolno mezdo. Be-gunci, ki se vračajo po prvem, ne dobe te udob-nosti.

POTRES.

Carigrad, 15. septembra. V noči od petka na soboto je bil v Carigradu ob eni 10 minut ponoči močan potresni sunek, ki je povzročil velik strah. Najbrže je ta sunek le odboj silnej-sega potresa.

Budimpešta, 15. septembra. Seismografični aparati na vseučilišču so zaznamovali potres v ne preveliki oddaljenosti.

Dunaj, 15. septembra. Seismografični apa-rati so zaznamovali v noči od petka na soboto silen potres v oddaljenosti 1400 kilometrov. Pričetek potresa 33 minut 56 sekund po polnoči, konec ob tri četrti na dve.

Pulj, 15. septembra. 33 minut 57 sekund so seismografični aparati zaznamovali silen po-tres v ne preveliki oddaljenosti, najbrže na Bal-kanu.

KAJ JE VSE NA RUSKEM ZLOČIN.

Peterburg, 15. septembra. Dnevno povelje vojnega ministra razglasa: Ko je jezdi car po Hodinskem polju in pregledoval čete, se je zgo-dil nezasišan slučaj, da je vojak sofijskega re-gimenta stopil iz vrste in letel proti carju, da bi mu izročil prošnjo. Da se v bodočnosti taki slu-čaji ne bodo ponavljali, zapoveduje car povelj-niku moskovskega vojaškega okraja, da izreče poveljniku 13. vojnega kora očitek, šefu prve in-fanterijske divizije ukor, poveljniku regimanta strog ukor, poveljniku prvega bataljona naj od-vzame poveljstvo in poveljniku kompanije in od-delkov odpusti iz službe.

PANAMSKI PREKOP.

Washington, 15. septembra. Mornariški urad razglasa ofiциelno, da bo panamski prekop izročen v jeseni 1913 prometu.

POGREB JAPONSKEGA CESARJA.

Tokio, 15. septembra. Truplo cesarja Mut-suhitija so prepeljali v soboto med streli bojnih ladij v Kioto.

SAMOMOR GENERALA NOGIJA.

Opis samomora.

Tokio, 15. septembra. V posebnih okoliš-činah je izvršil samomor japonski general Nogi znan iz japonsko-ruske vojne. V hipu, ko so strelji iz topov naznanili, da se je začel pomikati mrlški spreved mrtvega mikada, si je prerezal s kratkim mečem grlo, njegova žena pa se je zabodla. Samomor sta izvršila japonski na-rodni noši. Popreje sta bila pila iz čaš, ki jih jima je bil podaril umrli cesar, katerega s svet-lem oženčana podoba je visela na steni. Ko je stopil pri Nogiju stanujoči učenjak v sobo, je našel obadva še živa. Poleg njiju je ležalo na cesarja naslovljeno pisanje. Kmalu nato sta iz-dihnila.

»Veličastno delo.«

Tokio, 15. septembra. O zadnjih urah ge-nerala Nogija poročajo: Predvčerajšnjem je po-slal Nogi po fotografa, ki je fotografiral nje-govo ženo in njega. Potem je šel v cesarsko palačo in se je mudil v sobi, kjer je ležalo mrt-vo mikadovo truplo. Odlični vojaški in civilni krogi sinatrajo Nogičev samomor za veličastno dejanje in za patriotičen čin udanosti. Ker je Japonska v globokem žalovanju za mrtvim mi-kadom in je cesar popolnoma odločen od sveta, je nemogoče, da se izkažejo generalu obli-čajne zadnje časti. Vsled tega uradno ne bodo prav nič omenili Nogičeve smrti.

Samo pri tvrdki

== Glejte skozi proti luči ==

Cenik zastoni in poštnine prosto

Novice.

* **Sindikati kraljev.** »Grande Revue« prina-ša zelo zanimiv izrek rajnega kralja Edvarda. VII. Po umoru srbskega kralja Aleksandra in kraljice Drage je Anglija prekinila vse zveze s Srbijo. Kralj Peter in njegova vlada sta se trudila na vse načine, in poskušala vse, da bi angleško vlado pregovorila, naj bi svoje zveze zopet obnovila. Ker je bil kralj Peter pri ruskem carju priljubljen in tudi svak italijanske kraljice, je srbska vlada naprosila ruskega in italijan-skega poslanika, da bi uveljavila svoj vpliv, da se doseže zopet zblizanje med Srbijo in Anglijo. Toda tudi ta intervencija se je izjalovila in zdi se, da se je dalo poslanikoma na diskreten na-čin razumeti, da kralj Edvard sam temu zbliza-nju nasprotuje. Grof Beckendorff in gospod Pansa sta dobila nato ukaz, da sta prošila za izredno avdienco pri angleškem kralju. Kralj ju je sprejel v Windsoru, njuno prošnjo potrpež-ljivo poslušal in nato odvrnil: »Iskreno obžalu-jem, da Vašini želji ne morem ustreči. Umor kra-lja Aleksandra in kraljice Drage je bilo strašno dejanje, ki je Anglijo globoko pretreslo. Javno mnenje se od takrat še ni izpremenilo in obno-vitve diplomatskih zvez s Srbijo nikakor ne bi odobravalo. Toda razen čustva javnega mne-nja imam Vama navesti tudi osebne razloge. Moj poklic je, kraljevati. To je bilo tudi rokodelstvo žrtve v Konaku. Torej vidita, kralj Aleksander in jaz sva pripadala eni in isti delavski kor-poraciji, ali pa, ako Vama je tako ljubše, iste-mu strokovnemu sindikatu. Jaz torej ob umoru svojega tovariša ne morem ostati ravnodušen. Mi suvereni bi bili primorani svojo botežo za-preti če bi umor kralja hoteli smatrati za nez-natno dnevno novico. Vidita torej, da na svojo veliko žalost zahtevata od mene nemogoče stvari.« Vidi se, da je bila pri kralju Edvardu VII. razredna zavest prav dobro razvita.

* **Roka pravice.** Vesela sodna razprava je bila te dni v City-County v njujorski državi. Bostonska krojačica je tožila gledališko igralko za plačilo 500 kron. Toženka je izjavila, da ni dobila niti vinarja plače od svojega ravnatelja in ji je torej nemogoče, da bi poplačala svoj dolg. Zastopnik tožiteljice je temu ugovarjal, češ da nosi igralka na nogavicah z dijamanti okrašene trakove, kojih vrednost znaša 1200 dolarjev. Predlagal je, da jo zarubijo. Toda sodnik je od-ločil, da se rubežen ne more izvršiti, češ da se nahajajo omenjeni predmeti, ki se imajo zarubi-ti, na »prostoru, kamor ne more seči roka pravice!«

* **Težka nesreča pri gradnji predora.** Pri gradnji predora v Mont d' Ora je vsled mo-krih tal postopila neka lesna naprava. Osem laških delavcev je bilo pri tem težko poškodo-vanih. Dva sta kmalu nato umrla.

* **Prezgodnja zima na Tirolskem.** Vsled abnormalno nizke temperature je po tirolskem gorovju zapadel sneg, ki sega prav nizko. Planine so povsod z visokim snegom pokrite. Vode zelo močno naraščajo. Iz okolice Tri-denta pa poročajo o močni toči, ki je uničila več nego tretjino vinskega pridelka.

Obravnava proti socialistič-nemu polkovniku v Neaplju.

Pred kratkim smo poročali o italijanski so-družici dr. Tereziji Labriola, ki je tako uspešno zagovarjala pred vojaškim sodiščem v Rimu nekega vojaka. Vladna oblast je sicer protesti-rala proti sprejemu Labriolove v zagovorniški imenik, ali zdaj temu je bila sprejeta in sme iz-vrševati sedaj advokaturu kred vseni italijanski sodišči. Iz Italije poročajo pravkar o novem uspehu Labriolove.

V Neaplju je zagovarjala socialistični ča-sopis »Propaganda« in njegovega sotrudnika polkovnika Martinja. Polkovnik Martinji je pod imenom Sylva Viviani ostro napadel vojno upra-vo v »Propagandi«, zato je bil obtožen zaradi sramotjenja »armade«. Dr. Labriolova je dospela v pondeljek v Neapelj in se najprej udeležila konference zagovornikov. Obravnava se je pri-čela v torek.

Zanimanje za obravnavo je bilo velikansko, sodna dvorana je bila natlačena. Pripravljeni so bili mnogo vojaštva in več detektivov. Ko je prišel v dvorano polkovnik Martinj s svojimi za-govorniki, je završilo po dvorani odobravanje: »Živel Sylva Viviani! Dot z vojsko! Živela »Propaganda!« Ljudje so objemali in poljub-ljali Martinja. Takoj ob pričetku obravnave, je državni pravdnik izjavil, da Labriolova nima pravice zagovornišva. Labriolova se je krepko potegnila za svojo pravico in je dejala, da je na-stopila že večkrat kot zagovornica in da je ugo-vor državnega pravdnika brezmočen, dokler ni rešen. Sodni dvor je po kratkem posvetovanju odredil, da ima Labriolova pravico nastopiti pri tej obravnavi kot zagovornica. Temu razglasilu

== Glejte skozi proti luči ==

